

Modernizácia obrany je hrdzavá

Marian Majer, Stredoeurópsky politický inštitút – CEPI
(V. diskusia. 25 rokov po: 1989-2014. ©BIH/BISLA)

Oblasť obrany a bezpečnosti je jednou z oblastí, kde možno za uplynulých 25 rokov na Slovensku pozorovať azda najväčšie zmeny. Nielen z dôvodu vnútorných procesov v rámci Slovenska, ale primárne z dôvodu transformácie celého európskeho a svetového bezpečnostného prostredia. Zánik bipolárneho sveta, rozpustenie Varšavskej zmluvy, rozširovanie Severoatlantickej aliancie, či mnohé krízy v rôznych častiach sveta (Balkán, Blízky východ, Afganistan, Afrika) mali bezprecedentný vplyv aj na dianie v slovenskom chápaní obrany a vývoj ozbrojených síl SR.

Samozrejme významným medzníkom bol vznik Slovenskej republiky v roku 1993 a rozdelenie dovedy spoločnej česko-slovenskej armády. Týmto aktom ostalo Slovensku vyše 50 tisícové vojsko s množstvom sovietskej techniky, vysokým podielom dôstojníkov, ktorí nespĺňali požiadavky na moderného vojaka, a rozsiahlou infraštruktúrou vyžadujúcou množstvo materiálnych i personálnych zdrojov. Preto sa v podstate okamžite (minimálne na deklaratívnej úrovni) začal proces transformácie a reštrukturalizácie, čoho dôkazom bolo tiež prijatie prvej série strategických dokumentov. Posilňujúcim faktorom sa mal stať vstup do Partnerstva za mier NATO v roku 1997, ktoré malo okrem iného priviesť Slovensko k dverám aliancie. Zmeny v prostredí armády však neboli nasledované dostatočným plnením politických požiadaviek, a preto predstavitelia vlády SR na summite v Madride v roku 1997 pozvánku na vstup nezískali a rozšírenie NATO o dva roky neskôr sa týkalo len Českej republiky, Maďarska a Poľska.

Nástup vlády Mikuláša Dzurindu v roku 1998 znamenal redefinovanie prístupu k obranným reformám i celkovým predvstupovým rokovaniám. Slovensku bol ponúknutý tzv. akčný plán členstva (MAP), začali sa zmeny v nastavení obranného systému a legislatívy, ako aj v procesoch plánovania a obrannej modernizácie. Začiatok 21. storočia tak bol v prípade obrany obdobím najväčších zmien. V roku 2001 bola schválená trojica strategických dokumentov (bezpečnostná, obranná a vojenská stratégia), prvý komplexný dlhodobý plán rozvoja rezortu obrany (tzv. Model 2010) a v roku 2002 séria obranných zákonov. Významný dopad na prebiehajúcu transformáciu mali udalosti zo septembra 2001, ktoré zásadne zmenili globálne bezpečnostné prostredie a ovplyvnili prístup k bezpečnostným prioritám a formovaniu ozbrojených síl. So začatými operáciami v Afganistane (2001) a v Iraku (2003) sa obranné reformy zamerali na posilňovanie menších, flexibilnejších a najmä expedične použiteľných jednotiek. To vytváralo zvýšené požiadavky na charakter výcviku, výstroje a výzbroje vojakov, čo zvýraznilo i finančné nároky na transformáciu.

Uvedené zmeny v bezpečnostnom prostredí, ale aj vstup do NATO v roku 2004 spolu s ďalšou šesticou štátov si vyžiadali pokračovanie v prehodnocovaní smerovania obrany (oficiálne začaté v roku 2004), čoho výsledkom bola nielen tretia (a zatiaľ posledná) skupina strategických dokumentov (bezpečnostná a obranná stratégia), ale aj schválenie nového

dlhodobého plánu rozvoja obrany v roku 2005 pod skráteným názvom Model 2015. Ten znamenal komplexné nastavenie cieľov na nasledujúce desaťročie s prihliadnutím na reálne dostupné finančné prostriedky (aspoň vtedy sa to tak javilo) a so zameraním na budovanie moderných, proaktívnych a globálnych síl. Hoci niektoré z nich boli dosiahnuté - v tomto období bol napr. ukončený proces znižovania počtu vojakov v ozbrojených silách na dnešných približne 14 tisíc vojakov, zavŕšený úplným zánikom povinnej vojenskej služby od 1. januára 2006 - väčšina ostala nenaplnená. Išlo najmä o modernizačné plány, ktoré sa postupne dostávali do časového i finančného sklzu a nastavili tak nelichotivý trend v oblasti kvality výzbroje.

Ten bol prehĺbený v nasledujúcich rokoch, najmä v dôsledku postupného drastického znižovania obranného rozpočtu. Nielen že sa nikdy od roku 1996 nepodarilo dosiahnuť úroveň 2% HDP požadovanú zo strany NATO, ale od vstupu do aliancie došlo za posledných 10 rokov k jeho zníženiu o takmer 0,7 percenta na dnešné približne 1 percento HDP. Negatívnym dôsledkom tohto trendu je roztváranie pomyselných nožníc medzi úlohami a potrebami ozbrojených síl na strane jednej a dostupnými prostriedkami na strane druhej. Komplikujúcim faktorom bolo tiež neefektívne vynakladanie prostriedkov, vďaka čomu sa stal rezort obrany pre mnohých synonymom korupcie a klientelizmu.

Výsledkom všetkého sú dnes nezmodernizované ozbrojené sily, keďže takmer 70 percent pozemných síl je už po ukončení svojho životného cyklu a veľká časť vzdušných síl sa k jeho koncu blíži. Hoci politické vyhlásenia dlhodobo zdôrazňujú potrebu túto skutočnosť čo najskôr zmeniť, vyhliadky na tento krok sú zatiaľ pomerne obmedzené. Náklady na potrebné prezbroyenie sú totiž kalkulované na úrovni cca 3 mld. eur, čo je v krátkodobom horizonte problémom pre akúkoľvek vládu. Zdá sa však, že súčasné dianie na Ukrajine dostáva strategické otázky ohľadne bezpečnosti a obrany do popredia nielen medzi politikmi a médiami, ale aj medzi širšou verejnosťou. To by mohlo mať adekvátny vplyv na toľko žiaducu stabilizáciu a postupný medzročný rast obranného rozpočtu, ale aj urýchlenie modernizácie výzbroje a ďalšie zefektívnenie fungovania ozbrojených síl SR a celého rezortu obrany.